

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Вступ, або Що придбала і що втратила ваша дитина, ставши учнем школи

Про психологічні особливості розвитку дітей дошкільного віку та ті проблеми, з якими можуть зіткнутися батьки, вихователі та інші дорослі, що взаємодіють з дітьми цієї вікової групи, було розказано раніше¹. Ця ж книга присвячена аналізу психологічних ситуацій і проблем, що виникають на наступному щаблі розвитку дітей — коли вони йдуть до школи.

Здавалося б, що розділяє дошкільника і дитину, яка, «озброївшись» ранцем і букетом квітів, вирушає до школи? Одна ніч, новий формений одяг, хвилювання й очікування нового, невідомого? Однак перехід до навчальної діяльності, нових стосунків «учень — учитель» знаменує новий щабель у розвитку малюка.

Життя дошкільника минає під сузір'ям «Хочу». Насамперед це стосується ігор. Жоден малюк не долучається до ігрової діяльності, якщо вона його не зацікавила, не привернула уваги. Вільним часом дошкільник розпоряджається на власний розсуд і заповнює його активною пізнавальною діяльністю, пустощами, безперервною руховою активністю, іграми, розвагами. Він легко й природно обходить бар'єри видимого обмеження його свобод, котрі розставляють дорослі. Здавалося б, дво-

¹ Див.: Корнєєва О.М. Ви і ваша дитина. 100 відповідей на батьківські «чому?». — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2013.

шестирічні хлопчики чи дівчатка нічого не можуть зробити без дозволу, організуючого впливу і безпосередньої участі дорослих (батьків, вихователя, няні, бабусі). Та де там! Ось чотирирічних карапузів вивели на прогулянку й суворо наказали гратися тільки на майданчику або біля під'їзду будинку. Але що ж ми бачимо? Одні ловлять на рукавички сніжинки, з цікавістю розглядаючи їх, навіть пробують на язик. Інші підкидають сніжок лопаткою і дивляться, як він падає, або пустотливо намагаються поцілити ним у товариша. Ще інші з вереском бігають один за одним, нехай навіть на крихітному п'ятачку відведеного їм простору. А хтось ліпить зі снігу колобки або колупає снігові кучугури паличкою. Причому кожен вільно обирає собі заняття, переходить від однієї групи до іншої, залишаючись у ній лише настільки, наскільки забажає. І за ті півтори години, що дитина разом з іншими провела на прогулянці, вона максимально повно реалізувала свій творчий потенціал бажань, тобто вибрала те, що їй хочеться, у межах дозволеного.

Поки дитина мала, вона не протестує проти «свавілля» дорослих і їхню владу над собою сприймає як цілком природну та зрозумілу. Адже не протестуємо ж ми проти того, що не живемо під водою, як риби, або проти того, що взимку холодно, а влітку спекотно. От і дошклярник реалізовує свою свободу в рамках, відведених йому іншими: поклали спати — можна накритися ковдрою і спостерігати дивні світлотіні на звивистих лабіринтах своєї спальної «печери», змушують їсти обридлу гречану кашу — можна прокладати в ній траси і магістралі, наказують поскладати іграшки — можна зробити з них довжелезний поїзд і відправити його в подорож до коробки.

Інша річ — учень. Його доля — займатися лише тим, що йому задали, і стільки часу, скільки відведено на це педагогом. Школяр не може за власним бажанням обрати собі заняття, не може на свій розсуд змінити клас або сусіда по парті. Якщо якась справа захоплює його, то не

можна займатися нею у школі як завгодно довго (на це є установи додаткової освіти). А якщо щось не виходить або викликає бурхливий протест, то це йому ж ставлять у провину. Так замість сузір'я «Хочу» з'являється сузір'я «Треба».

Треба ходити на уроки і виконувати домашні завдання, треба слухати вчителя і не витріщатися у вікно, треба утримувати в порядку свої шкільні приладдя, треба намагатися все розуміти й усе робити вчасно. А якщо чогось дуже хочеться, то треба робити це з побоюванням, так, щоб не заважати оточуючим, не привертати до себе уваги, а отже, не викликати нарікань на свою адресу.

Здавалося б, що за безрадісне життя настає? Як тут не зажуритися за колишніми безтурботними днями? Та не все так просто. Часткова втрата свободи — це та мізерна плата, яку дитина віддає за право ставати дорослим. Школяр — це людина, що має незмірно вищий соціальний статус, ніж дошколярик. Його нові обов'язки невіддільні від нових прав: пишатися власними успіхами; займатися тим, що викликає повагу з боку дорослих; своїми досягненнями впливати на сімейний клімат, робити свої клопоти надбанням інших членів сім'ї (адже і вони включаються в їхнє залагодження як помічники, контролери, консультанти). Учень, залишаючись дитиною, різко змінює своє становище в сім'ї. Від ролі маляка, улюбленця і пестуна школяр переходить до ролі людини зі своїми постійними турботами, що має прав більше, ніж «якась там бабуся», має свою точку зору (а не примху, забаганку), адже він тепер орієнтований на значно ширшу соціальну норму.

Школа для дитини — це мікромодель суспільства. Тут вона не просто розширює свій кругозір, заводить нове коло друзів та приятелів — тут пізнаються закони соціальної взаємодії. У школі людина отримує особистісну вагу й авторитет залежно від успішності освоєння навчальної програми, ефективності взаємодії з педагогами та популярності в середовищі однолітків.

Тому навчальний заклад сприяє, аби дитина набувала нового статусу, освоювала нові соціальні ролі, змінювала свій сімейний стан, завойовувала авторитет.

Якщо б запропонували подібне кому-небудь з дорослих, навряд чи хтось би від такого відмовився. Тому-то переважна більшість дітей так тягнеться до школи, любить її, знаходить у ній нове джерело незліченних радощів і задоволень. Школа — символ подальшого розвитку дитини. А що вона розвине в собі, чого досягне, перебуваючи в її стінах, — багато в чому залежить від нас, дорослих.

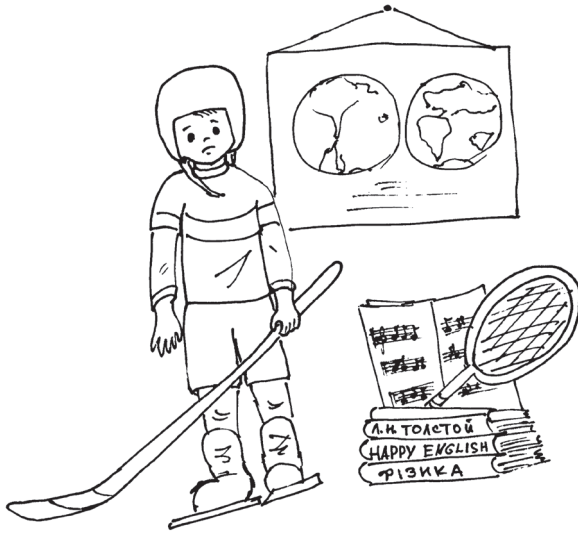

Розділ 1

НАПЕРЕДОДНІ НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

Переддень першого навчального року — важливий етап у житті дитини та її батьків. Адже потрібно не тільки вчасно обрати навчальний заклад та забезпечити дитину всім необхідним, а й подбати про психологічну підготовку дитини до майбутньої навчальної діяльності, а за необхідності — звернутися за допомогою до фахівців, які могли б виявити й усунути той чи інший недолік у розвитку дошколярика.

Тому турбот і хвилювань вистачає усім. Хоча турботи ці здебільшого приємні, проте у деяких батьків вони іноді викликають необґрунтовану тривогу. Якщо, як з'ясували психологи, помірні хвилювання корисні та є ознакою і супутником відповідальності, то хвилювання надмірні не просто протипоказані, а й можуть негативно позначитися як на психіці самої людини, так і на якості виконуваної нею роботи.

Розділ 4

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

По-справжньому хлопчики й дівчатка почнуть вчитися в початковій школі тільки після завершення процесів адаптації. Зазвичай лише наприкінці першого року навчання відбувається незворотний поворот до шкільного життя.

Другокласників, третьокласників, четвертокласників ніколи не сплутаєш із першокласниками. Вони і тримають себе з належною гідністю, і міркують про все зі знанням справи, не чіпляються за материнський поділ, а з упевненістю йдуть по життю, вважаючи себе якщо не всезнайками і маленькими академіками, то цілком освіченими і самостійними людьми.

Однак початкова школа тому і називається початковою, що в ній учні отримують лише ази теоретичних знань (читання, письмо, лічби), тільки починають освоювати найважливіші навчальні дії (оцінка, контроль,

рефлексія, планування), які в подальшому будуть застосовувати в різних галузях науки і практики.

Але вже в початковій школі перед родиною та школою постає низка серйозних питань:

- ✓ Як ставитися до пропозиції перевести дитину в клас вирівнювання?
- ✓ Чи потрібно навчати дошкolarиків і молодших школярів іноземної мови?
- ✓ Чи можна, починаючи з такого юного віку, здійснювати профільну підготовку дітей?
- ✓ Чим зайняти юних школярів у позаурочний час?
- ✓ Чи не позначиться на результатах шкільного навчання додаткова освіта?
- ✓ Як подолати бар'єр неуспішності або позбутися непривабливої ролі трієчника?

Відповіді на ці та багато інших питань ви знайдете в цьому розділі.

▣▣▣▣▣ **Клас вирівнювання та клас корекції**

Батьки по-різному ставляться до навчання їхніх дітей у класах вирівнювання або корекції.

••••• **Типові ситуації** •••••

Перший рік дитина вчилася у звичайному класі. Навесні нам запропонували перевести дівчинку в клас вирівнювання, в якому навчаються всього 12 осіб. Кожного учня в такому класі на уроці встигають запитати, до них частіше можуть підійти, допомогти. Діти, звичайно, тут підібралися специфічні, але між собою вони добре спілкуються, навіть дружать. Даша за рік помітно підтяглася. Я, звичайно, дуже задоволена. Але ось зараз знову проблема: залишати її в цьому класі ще на один рік чи знову переводити до звичайного?

правильне виховання в сім'ї. Можливо, ви постійно оцінюєте і порівнюєте свою дитину з іншими членами сім'ї та однолітками, роблячи при цьому невтішні для неї висновки («Ну ти й нездара!», «Така ж ледащо, як ...», «Один росте телепнем, і ти такий же!»). Це своєрідні форми батьківського програмування, які призводять до формування життєвого сценарію невдахи, невпевненої людини, котра вічно сумнівається в собі.

Виявивши в дитині або в собі самому подібні риси і звички, краще звернутися за допомогою до фахівця-психолога.

Отже, ви ще раз переконалися, що рис характеру, особистості — безліч. Зовсім не обов'язково знати їх усі. Цілком достатньо мати загальне уявлення про найбільш сильні та слабкі сторони особистості, що формується. Процес соціального розвитку дитини чи її соціалізації багато в чому обумовлений зовнішніми обставинами: сприятливою сімейною обстановкою, сформованими відносинами, стилем виховання, успішністю входження в нове соціальне середовище в особі однокласників і вчителів. Але багато в чому він є результатом власної активності дітей, їхніх внутрішніх установок, поглядів, особливостей. Кожна людина унікальна. Він такою ж мірою є продуктом обставин, як і обставини — продуктом його власної активності.

Список використаної літератури

Виленкин Н.Я., Питерсон Л.Г. Математика. 1 класс. — М., 1995.

Жариков Е., Крушельницкий Е. Для тебя и о тебе. — М., 1991.

Знаете ли вы себя / Пер. М.А. Земнова, В.А. Миронова. — М., 1989.

Женская психология. — М., 1994.

Корнеева Е.Н. Психологические проблемы одаренности. — Ярославль, 1998.

Корнеева Е.Н. Вы и ваш ребенок. 100 ответов на родительские «почему?». — М., 2012.

Нечаева Н.В., Андрианова Т.М., Остроумова А.В. Букварь. — Самара, 1996.

Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. — М., 1998.

Психологические тесты для деловых людей. — М., 1994.

Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога в образовании. — М., 1996.

Тесты, тесты, тесты. — М., 1990.

Шейнов В.П. Как управлять другими. Как управлять собой. — Минск, 1997.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. НАПЕРЕДОДНІ НАВЧАЛЬНОГО РОКУ	7
Вибір школи — справа важлива!.....	8
Якщо дитина рветься до школи.....	11
Якщо дитина не хоче вчитися.....	15
Наша дитина не ходила до дитячого садку.....	18
Ознаки готовності до навчання.....	24
Чи існують психологічні протипоказання?.....	27
Завдання для перевірки готовності дитини до школи.....	29
Розділ 2. ВІДПУСТКА У ВЕРЕСНІ	38
Збори — зібрання дітей чи батьків?.....	39
Ніч напередодні 1 вересня.....	41
Перший раз у перший клас.....	44
Чи потрібно влаштовувати цього дня домашнє свято?.....	47
Водити чи не водити? Зустрічати чи не зустрічати?.....	49
Перші події.....	52
Хто повинен виконувати домашні завдання?.....	55
Ознаки успішної адаптації до школи.....	58
Розділ 3. ПЕРШИЙ КЛАС	61
Перша вчителька.....	62
Перші оцінки.....	65
Шкільні друзі.....	68
Про помилки та як їх виправити.....	70
Кілька слів про техніку читання.....	72
Що важливіше в школі — урок чи перерва?.....	74
«Нас свого часу вчили не так!».....	77
Завдання на корекцію ознак недостатньої готовності дитини до школи.....	79
Розділ 4. ПОЧАТКОВА ШКОЛА	96
Клас вирівнювання та клас корекції.....	97
Іноземна мова в початковій школі.....	100
Додаткові предмети.....	103
Чи впливають захоплення на успішність?.....	106
Куди віддати дитину вчитися, крім школи?.....	109
Про відмінників і трієчників.....	113
Про страхи обґрунтовані та необґрунтовані.....	116

Розділ 5. ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ В ДОМАШНІХ УМОВАХ	120
Повільні діти.....	121
Непосидючі діти	124
Що можна дізнатися з вигляду шкільного зошита?	127
Діти з ознаками обдарованості.....	131
Причини шкільної неуспішності.....	135
Діти з дисгармонійним розвитком.....	139
Діти з ослабленим здоров'ям	142
Розділ 6. ПОГАНА ПОВЕДІНКА	146
Порушники дисципліни (базіки, любителі бавитися та спізнюватися).....	147
Любителі «ловити гав»	150
Агресивність і дисципліна	153
Брехливість маленьких громадян.....	156
«Галасливий клас».....	159
Про випадки крадіжок	162
Психологічна розрядка чи погана поведінка?	165
Розділ 7. ПЕРЕВІРЯЄМО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ЗДІБНОСТІ ТА ВИЗНАЧАЄМО ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	168
Увага	169
Пам'ять.....	174
Мислення.....	177
Мова.....	182
Уява.....	185
Інтереси та відносини.....	187
Якості особистості	198
Список використаної літератури	205